

Circle of scientific interests: methods of teaching mathematics in general secondary education and higher education.

KOLMAKOVA Vira Oleksiivna – teacher, of the Department of Computer Science, Information and

Communication Technologies, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: digital competence of a modern teacher.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2021р.

УДК 372.853:371.3:377.36

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-58-63

БОЙКО Любов Михайлівна –

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри суспільних наук Херсонської філії Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8045-3864>

e-mail: lmboiko@i.ua

СЕМАКОВА Тетяна Олексіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри природничо-наукової підготовки Одеського національного політехнічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1457-5983>

e-mail: tosemakova@ukr.net

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільство вимагає від випускників закладів освіти всіх рівнів умінь самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці для вирішення проблем, що виникають. Відповідно в системі освіти України триває пошук інноваційних методів і форм навчання, освітніх технологій, спрямованих на розвиток пізнавальної самостійності студентів. Одним із засобів розвитку пізнавальної самостійності студентів є самостійна робота.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз педагогічної та науково-методичної літератури з питання формування пізнавальної самостійності (ПС) учнівської молоді та ролі в цьому процесі самостійної роботи дозволив виявити, що науковцями розглядалися як психологічні (І. Бех, Л. Виготський, П. Гальперін), так і педагогічні аспекти ПС (Г. Адамів, Л. Арістова, Г. Гарбар, С. Каяліна, О. Лісіна та ін.). Суттєвим доробком з проблеми розвитку самостійності в пізнавальній діяльності стали дослідження, присвячені формуванню пізнавальної потреби, пізнавального інтересу, мотивації навчально-пізнавальної діяльності, проведені В. Шарко, Г. Щукіною. Зокрема, цими дослідниками виявлено зв'язок пізнавального інтересу учнів з їх активним самостійним навчанням. На значущість самостійної роботи в навчальному процесі звертали увагу сучасні науковці (В. Буряк, Н. Головка, Г. Єрмолаєво, О. Корольок, О. Тимченко та ін.).

Водночас нами виявлено, що:

– у більшості на практиці у закладах вищої освіти реалізуються форми самостійної роботи, які не дозволяють повною мірою забезпечити особистісно-орієнтований підхід у розвитку ПС кожного студента;

– існує обмежена кількість навчально-методичних робіт, спрямованих на вивчення питання формування ПС студентів шляхом проведення самостійної роботи під час вивчення дисциплін гуманітарної підготовки у закладах вищої освіти.

Мета статті – вивчення можливостей самостійної навчальної роботи з англійської мови (за професійним спрямуванням) у процесі формування ПС студентів закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі розв'язання першого завдання дослідження нами було з'ясовано, що поряд із терміном «пізнавальна самостійність» широко застосовуються поняття «активність», «самостійність», «пізнавальна активність», «пізнавальна діяльність» тощо.

З аналізу літературних джерел [4; 7; 9; 10; 11; 13] ми робимо висновок, що ПС – це багатоаспектне особистісне утворення, що характеризується саморегуляцією пізнавальної діяльності, синтезом пізнавального мотиву та способів самостійної поведінки, стійким позитивним інтересом студентів до пізнання.

Пізнавальна активність залежить від готовності студентів до самостійної діяльності. Підвищити пізнавальну активність – це підвищити рівень самостійності студентів, домогтися, щоб навчальна діяльність сприймалась ними не лише як необхідність,

продиктована зовнішніми обставинами, але й була внутрішньою потребою.

Отже, *ПС є специфічною інтегративною якісною характеристикою особистості, що виявляється в її прагненні до пізнавальної діяльності й умінні ефективно здійснювати цю діяльність самостійно.*

Проведений Г. Гарбар [4] теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу встановити співвідношення та підпорядкованість між досліджуваною якісною характеристикою особистості, якою виступає ПС, та суміжними поняттями, яке відображене у вигляді схеми на рис. 1.

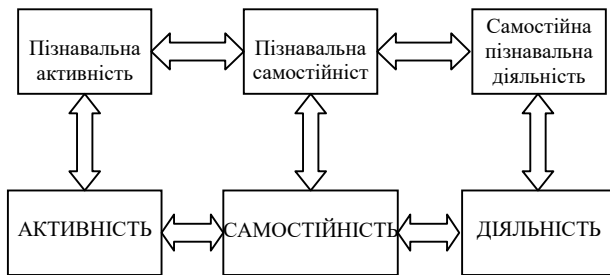

Рис. 1. Схема співвідношення понять «активність – самостійність – діяльність»

Дослідниками виявлено, що самостійність й активність – найвагоміші поняття [4]. У навчальній роботі студентів пізнавальна самостійність виявляється в пізнавальній активності, яка виступає як необхідна умова її виникнення та прояву. Самостійність реалізується у процесі виконання відповідного виду самостійної діяльності. ПС студентів реалізується через самостійну пізнавальну діяльність, тоді як самостійна робота виступає одним із основних засобів її формування.

Науковцями Л. Піменовою та Н. Половніковою [4] зазначено, що готовність до пізнавальної діяльності є одним з найважливіших показників ПС студентів. Формування такої готовності пов'язано з вирішенням двох взаємопов'язаних завдань:

- розвитком мотиваційної сфери особистості, ціннісного ставлення до світу знань, до самого процесу навчання;
- розвитком здібностей до самостійного набуття знань, оволодіння методами й прийомами самоосвіти, вмінням «добудовувати» нові знання в систему вже засвоєних, які використовуються в практичній діяльності, без постійного керівництва та практичної допомоги ззовні.

Отже, у своєму дослідженні ми дотримувалися цієї думки і розрізняли у складі ПС два компоненти: *мотиваційний і процесуальний.*

Мотиваційний компонент ПС має на меті пробудити й закріпити у студента позитивне ставлення до навчальної діяльності, викликати

допитливість, закріпити особистісно значущий сенс навчальних дій.

У структурі мотиваційної діяльності румунський соціолог К. Замфір [13] виділяє три аспекти мотивації людини: внутрішня мотивація (ВМ), зовнішня позитивна (ЗПМ) та зовнішня негативна (ЗНМ) мотивації. Ми поділяємо думку автора про те, що для високої ефективності діяльності найбільш сприятливе таке співвідношення між згаданими трьома видами мотивації: $ВМ > ЗПМ > ЗНМ$.

Виявом сформованості у студентів мотиваційного компонента, тобто проявом внутрішньої мотивації, можуть бути такі характеристики їх ставлення до навчання, як уміння визначити мету діяльності, розвинена допитливість, пізнавальний інтерес, потреба до самостійного пошуку й засвоєння нових знань, позитивні інтелектуальні почуття.

Результатом розвитку мотивації, на наш погляд, повинен стати *пізнавальний мотив*, який проявляється в інтересі до нового, невідомого.

Прийомами розвитку пізнавального мотиву є:

- зацікавлення змістом навчального матеріалу (завдання професійного спрямування; завдання прикладного характеру, емоційно насичена інформація, яка відрізняється новизною і доступністю для розуміння; дивовижна інформація, приклади з художньої літератури; використання краєзнавчого матеріалу; інформація екологічної спрямованості; історичні відомості; факти з життя вчених; інформація, пов'язана з розкриттям можливостей людини та ін.);

- зацікавлення процесом навчання (використання роздаткового матеріалу, застосування технічних засобів навчання, в тому числі й комп'ютерної техніки, демонстраційного експерименту та інших видів наочності; проблемне навчання, заохочення до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань тощо);

- зацікавлення формами колективної діяльності (використання групових форм навчальної діяльності, створення навчальних проектів, залучення до ігрової діяльності);

- залучення до виконання оціночно-рефлексивного етапу діяльності (взаємооцінювання, самооцінювання, рецензування відповіді, самоаналіз).

Процесуальний компонент ПС включає різноманітні способи організації та здійснення навчання з метою набуття умінь на різних рівнях ПС студента: репродуктивному, частково-пошуковому, творчому.

Досліджуючи роль самостійної роботи у процесі формування ПС, ми з'ясували, що поняття «самостійна робота» має різні

тлумачення [3; 5; 6; 8; 12]. За даними, наведеними О. Королюк [8], самостійна робота:

– відіграє роль *засобу* організації систематичної пізнавальної діяльності, здобуття знань, розвитку творчої активності учня, організації навчального або наукового пізнання студентів, управління їх діяльністю, набуття вмінь і навичок самоосвіти, реалізації освіти і самоосвіти;

– є *формою* організації навчального процесу, самоосвіти, контролю чи самоконтролю;

– є *методом* навчання, що покликаний забезпечити формування в майбутнього спеціаліста потреби в самоосвіті;

– є *прийомом* навчання, найбільш ефективним, за допомогою якого студенти самостійно закріплюють раніше набуті знання, уміння та навички, а також оволодівають новими;

– є *результатом* навчальної діяльності;

– може бути *системою* організації педагогічних умов, що забезпечують управління навчальною діяльністю учнів.

О. Тимченко наводить три підходи до визначення змісту категорії самостійної навчальної роботи [12]. *Перший підхід* полягає в тому, що самостійну роботу розглядають як відповідну форму навчального процесу, що проявляється у вигляді різноманітних видів індивідуальної і колективної діяльності студентів, які здійснюються на класних і позакласних заняттях, або вдома, за завданнями вчителя без його безпосередньої участі. Сутність *другого підходу* в тому, що її розуміють, як засіб досягнення конкретної мети (засіб навчання, в даному випадку), наприклад, розвитку пізнавальної самостійності студентів. *Третій підхід* полягає в тому, що самостійну роботу часто тлумачать як мету, наприклад, як набуття умінь і навичок самоосвіти.

Вважаємо, що розвиток процесуального компоненту у формуванні ПС передбачає цілеспрямовану роботу викладача з оволодіння студентами системою умінь і навичок самостійної пізнавальної діяльності, яка включає: *організаційні, інформаційні, інтелектуальні, рефлексивні уміння*.

Як показало життя, навички працювати самостійно набувають першочергового значення в умовах глобальних криз та формажорних обставин, які, наприклад, ми маємо зараз в контексті коронавірусної пандемії. Самоосвіта та самостійна робота під дистанційним керівництвом викладача вийшла зараз на перший план. І тут в нагоді стають раніше підготовлені матеріали для самостійної роботи типу посібників в електронній формі, які легко можна викласти в мережу Інтернет та використовувати у курсі викладання гуманітарних дисциплін онлайн. Матеріал

посібників має бути ретельно відібраним, тому що грамотно підібраний матеріал є мотивом саморозвитку студентів за умови врахування викладачем їхніх мотиваційних потреб.

Певні можливості для формування ПС надає самостійна навчальна робота з англійської мови (за професійним спрямуванням), яку ми пропонуємо здійснювати за допомогою розробленого нами навчального посібника «English for Information Technology» [2] для студентів спеціальності «Інженерія програмного забезпечення». Він забезпечує викладачів і студентів матеріалом для організації самостійної роботи та підготовки до практичних занять з англійської мови [1], вмиле використання якого сприяє розвитку і мотиваційного, і процесуального компонентів ПС.

Нижче наводимо приклади завдань з посібника, що зацікавлюють своїм професійним спрямуванням:

– *Browse the Internet and make up a short story about the differences of Wi-Fi and Bluetooth;*

– *If you use a network, write a short description of it, with details of its architecture and protocol. What you and your groupmates use this network for;*

– *Compose a short essay «Hackers: heroes or criminals?» and share your opinion on the matter;*

– *Look at the word snake. Find the title of the text:*

*Spywareevertlasdmnhamnbfhgdtrylookingyst
dreatmngfraeyoujhseporightmnow;*

Посібник містить вправи, які зацікавлюють самим процесом навчання – тобто такі, що вимагають застосування комп'ютерної техніки та заохочують до виконання творчих завдань. Наприклад:

– *Visit your favourite website. Take notes on any special features. Evaluate it using the plan:*

1 Design 2 Navigation 3 Ease of use
4 Accuracy 5 Up-to-date 6 Helpful graphics
7 Compatibility; *Make a short presentation on what makes your favourite website so special;*

– *Browse the Internet and find some information on the latest cyber crimes. Make a report on the one you think is the most challenging for the computer security specialists;*

– *Carry out a research on antivirus software. Visit the websites of the major antivirus companies. Find out what their research centres are doing. Make a report;*

– *Browse the Internet and find out the tips to boost wireless speed, range and reliability. Make up a short story to discuss with the groupmates;*

– *Imagine a situation. A friend has emailed you asking for advice about which camera to buy. Compose an e-mail to your friend comparing the two cameras. Use the words stunning, affordable,*

excellent, wide, easy-to-use:

AX 53 4K Handycam \$350

– 4K Ultra HD (3840 x 2160) recording of more subtle detail and color; Balanced Optical SteadyShot™ with Intelligent Active mode; 1.05 inch ZEISS Vario-Sonnar® T* lens with optical 20x zoom range

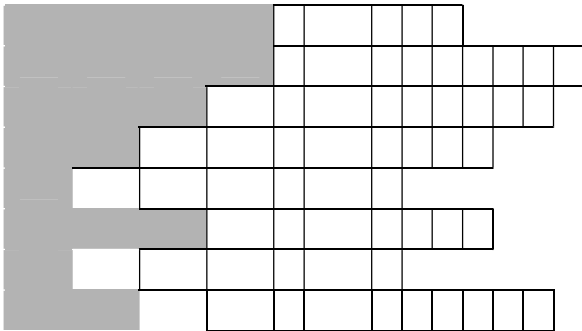
AX 100 4K Expert Handycam \$ 1,600

– Cinema-quality 4K Ultra HD recording; 1.0 in–type Exmor R® CMOS sensor; ZEISS® Vario-Sonnar® T* lens with 12x optical zoom

Наводимо приклади вправ, які залучають до ігрової діяльності:

– *Complete the sentences by using a term from the text. Then write the words in the puzzle:*

- 1) A computer _____ can infect your files and corrupt your hard disk.
- 2) In order to install new software on your computer, you often need to run an _____ program.
- 3) _____ software is a type of utility used for scanning and removing viruses from your computer
- 4) A _____ is a device which allows limited access to an internal network from the Internet.
- 5) Common _____ programs are toolbars that sit on your desktop.
- 6) _____ is a series of operating systems developed by Microsoft.
- 7) Hundreds of _____ break into computer systems every year.
- 8) The _____ scan may also scan the entire hard drive.

– *Fill in the gaps in this text. Each clue is an anagram. The first and the last letters are correct.*

The Internet is generally defined as a _____ (gablol) network connecting millions of _____ (crtmopues).

Вправи, що залучають до самооцінювання, рецензування відповіді, самоаналізу, наведено нижче:

– *Describe your own security on the Internet. What antivirus software you use to protect your computer and your personal information, analyze yourself;*

– *If you use a network, write a short description of it, with details of its architecture and protocol. What you and your groupmates use*

this network for.

Нами було проведено дослідження ефективності використання навчального посібника [2], однією з цілей якого був розвиток ПС студентів ЗВО за мотиваційним компонентом. Мотиваційний компонент перевірявся нами за рівнями сформованості у студентів пізнавального інтересу до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням, які визначено за допомогою анкетування, що проводилося в експериментальних і контрольних групах студентів спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» в ЗВО м. Херсона. Анкета містить питання, що дозволяють визначити ставлення студентів до англійської мови як навчальної дисципліни, причини, які спонукають їх вивчати мову, виявляє бажання студентів до покращення результатів навчання і причини, що заважають це зробити.

Методикою виявлення розвитку пізнавального інтересу передбачалось виділення трьох рівнів за кількістю балів, набраних студентом.

Аналіз отриманої інформації засвідчує, що розподіл студентів за рівнями розвитку пізнавального інтересу в контрольних групах був вищим, ніж в експериментальних. Істотні зміни в розподілі студентів виявилися в експериментальних групах, де кількість студентів з високим рівнем пізнавального інтересу зросла на 12%, з середнім рівнем – зросла на 4%, а з низьким рівнем зменшилась на 14%. У контрольних групах змін у розподілі студентів за рівнями розвитку пізнавального інтересу не відбулося. Це дало нам підстави для припущення, що зміни в розподілах експериментальних груп пов'язані з упровадженням в навчальний процес згаданого посібника.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Зазначене вище означає, що організація самостійної роботи із застосуванням навчального посібника «English for Information Technology» [2] може сприяти розвитку мотиваційного компоненту пізнавальної самостійності студентів ЗВО, підвищуючи тим самим ефективність навчання.

Завданням для подальших досліджень залишається перевірка ефективності застосування даного посібника з метою розвитку процесуального компоненту пізнавальної самостійності студентів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бойко Л. М. Проблеми укладання посібника з іноземної мови професійного спрямування (на прикладі посібника English for Information Technology для студентів спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» // Наукові записки /Ред.кол.: В. Ф. Черкасов та ін. Випуск 174. Серія:

Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. С. 76–81.

2. Бойко Л. М., Мунтян Т. В. English for Information Technology. Навчальний посібник для самостійної роботи студентів спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» / Л. М. Бойко, Т. В. Мунтян. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2017. 144 с.

3. Буриак В. К. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра // Рідна школа. 2001. № 9. С. 49–51.

4. Гарбар Г. А. Розвиток пізнавальної самостійності студентів (на матеріалі курсу «Поліфонія»): автореф. ... дис. канд. пед. наук / Г. А. Гарбар. К., 2001. 19 с.

5. Головка Н. Самостійна робота як складова навчального процесу у вищій школі / Н. Головка // Педагогіка. 2(2). 2015. С. 19–21.

6. Єрмолаєва Г. Самостійна робота студентів у професійному становленні майбутнього фахівця документно-інформаційної діяльності 2017 [Електронний ресурс] / Г. Єрмолаєва. – INFORMATION, COMMUNICATION, SOCIETY (ICS-2017) 18-20 MAY 2017, SLAVSKE, UKRAINE, Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. С. 341–342. URL: <http://ena.lp.edu.ua>.

7. Каяліна С. В. Розвиток пізнавальної самостійності учнів засобами комп'ютерної техніки на уроках хімії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання хімії» / С. В. Каяліна. К., 2004. 24 с.

8. Корольок О. М. Управління самостійною роботою студентів коледжу в процесі вивчення природничо-математичних дисциплін / О. М. Корольок // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2006. Вип. 1–2. С. 78–84.

9. Лісіна Л. О. Розвиток пізнавальної активності школярів старших класів у процесі вивчення предметів фізико-математичного циклу: автореф. ... дис. канд. пед. наук / Л. О. Лісіна. К., 2000. 20 с.

10. Семакова Т. О. Педагогічні умови організації навчального процесу з фізики, орієнтованого на формування пізнавальної самостійності студентів технічних коледжів / Т. О. Семакова // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві: збірник наукових праць. Вип. 4 (9) О.: Наука і техніка, 2014. С. 169–179.

11. Стамкулова Ш. А., Каргапольцева Н. А. Развитие познавательной самостоятельности обучающихся в педагогических реалиях современного образования / Ш. А. Стамкулова, Н. А. Каргапольцева // Вестник Оренбургского гос. ун-та. № 2 (214). Оренбург, 2018. С. 53–57.

12. Тимченко О. Т. Самостійна робота як дидактична категорія // Педагогіка і психологія. 2001. № 3–4. С. 64–68.

13. Шарко В. Д. Мотиваційний аспект методичної підготовки вчителя сучасної школи / В. Д. Шарко // Вісник Чернігівського державного пед. університету. Випуск 23. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2004. С. 244–251.

REFERENCES

1. Boiko, L. M. (2019). *Problemy ukladannia posibnyka z inozemnoi movy profesiinoho spriamuvannia (na prykladi posibnyka English for Information Technology dlia studentiv spetsialnosti «Inzheneriia prohramnoho zabezpechennia»*. [Problems of compiling a textbook on a foreign language for

professional purposes (on the example of the manual English for Information Technology for students majoring in «Software Engineering»)]. Kropyvnytskyi.

2. Boiko, L. M., Muntian T. V. (2017). *English for Information Technology. Navchalnyi posibnyk dlia samostiinoi roboty studentiv spetsialnosti «Inzheneriia prohramnoho zabezpechennia»*. [English for Information Technology. Textbook for self-study of students majoring in «Software Engineering»]. Kherson.

3. Buriak, V. K. (2001). *Samostiina robota yak vyid navchalnoi diialnosti shkoliara*. [Self-study as a type of a pupil's educational activity].

4. Harbar, H. A. (2001). *Rozvytok piznavalnoi samostiinosti studentiv (na materialii kursu «Polifoniia»*. [Development of students' cognitive independence (based on the course «Polyphony»)]. Kyiv.

5. Holovko, N. (2015). *Samostiina robota yak skladova navchalnoho protsesu u vyshchii shkoli*. [Self-study as a component of the educational process in high school].

6. Yermolaieva, H. (2017). *Samostiina robota studentiv u profesiinomu stanovlenni maibutnoho fakhivtsia dokumentno-informatsiini diialnosti*. [Self-study of students in the professional development of the future specialist in documentary and information activities]. Lviv.

7. Kaialina, S. V. (2004). *Rozvytok piznavalnoi samostiinosti uchniv zasobamy kompiuternoï tekhniki na urokakh khimii*. [Development of students' cognitive independence by means of computer technology in chemistry lessons]. Kyiv.

8. Koroliuk, O. M. (2006). *Upravlinnia samostiinoiu robotoiu studentiv koledzhu v protsesi vyvchennia pryrodnycho-matematychnykh dystsyplin*. [Management of college students self-study in the process of studying natural sciences and mathematics].

9. Lisina, L. O. *Rozvytok piznavalnoi aktyvnosti shkoliariv starshykh klasiv u protsesi vyvchennia predmetiv fizyko-matematychnoho tsykladu*. [Development of cognitive activity of high school students in the process of studying physical and mathematical cycle subjects]. Kyiv.

10. Semakova, T. O. (2014). *Pedahohichni umovy orhanizatsii navchalnoho protsesu z fizyky, oriietovanoho na formuvannia piznavalnoi samostiinosti studentiv tekhnichnykh koledzhiv*. [Pedagogical conditions for the organization of the educational process in physics, focused on the formation of cognitive independence of students of technical colleges]. Odesa.

11. Stamkulova, S. A., Kargapol'ceva, N. A. (2018). *Razvitie poznavatel'noj samostoyatel'nosti obuchayushchihysya v pedagogicheskikh realiyah sovremennogo obrazovaniya*. [Development of cognitive independence of students in the pedagogical realities of modern education]. Orenburg.

12. Tymchenko, O. T. (2001). *Samostiina robota yak dydaktychna katehoriia*. [Self-study as a didactic category].

13. Sharko, V. D. (2004). *Motyvatytsiynyi aspekt metodychnoi pidhotovky vchytelia suchasnoi shkoly*. [Motivational aspect of methodical training of a modern school teacher]. Chernihiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БОЙКО Любов Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри суспільних наук Херсонської філії Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова.

Наукові інтереси: методика викладання у вищій школі, психологічні особливості студентів, методика викладання англійської мови.

СЕМАКОВА Тетяна Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри природничо-наукової підготовки Одеського національного політехнічного університету.

Наукові інтереси: формування умінь і навичок самоосвітньої діяльності студентів, розвиток рефлексивного мислення студентів при вивченні фізики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BOIKO Liubov Mykhailivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the

Social Sciences Department, Kherson Branch of Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

Circle of scientific interests: teaching methods in higher education, psychological peculiarities of students, ESP teaching.

SEMAKOVA Tetiana Oleksiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Natural Science Training of Odessa National Polytechnic University.

Circle of scientific interests: students' self-education skills, development of reflective thinking in the process of studying physics.

Стаття надійшла до редакції 17.12.2021р.

УДК 37.014.3(477)-051]:334.7:005.336.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-63-66

БОРТНЮК Тетяна Юрївна –

кандидат економічних наук, доцент

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-9673-1366>

e-mail: tanya.bortnyuk@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Актуальність проблеми формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи зумовлена глобалізаційними процесами, соціально-економічними та освітніми трансформаціями, інтеграцією до світового освітнього простору. В умовах модернізаційних викликів вітчизняної освітньої сфери, трансформаційних змін зростає роль підприємництва в державі, затребуваною є якісна підготовка майбутніх учителів, зокрема початкової школи, з високим рівнем компетенцій, мобільності, здібності до інноваційного мислення, професійно підприємливих, зі сформованою підприємницькою компетентністю. Відтак, змінюються цільові настанови щодо виховання компетентної особистості, здатної до всебічної самореалізації в нестабільних умовах ринкової економіки, ініціативних, креативних, конкурентоспроможних на ринку праці, що актуалізує необхідність модернізації теоретичних і практичних засад формування підприємницької компетентності майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти, зокрема, через «визначення тих орієнтирів, крізь призму яких буде здійснюватися пошук можливих шляхів і умов ефективного розвитку й удосконалення досліджуваного явища [7, с. 75], тобто вибору і застосування методологічних підходів як сукупності вихідних настанов наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (О. Земка, Н. Майковська, М. Пукало, Д. Пріма, В. Сліпенко та ін.) окреслює фундаментальні проблеми теорії професійної освіти, опрацьовані у розвідках В. Кременя, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Пехоти, Л. Хомич, М. Ярмаченка та ін.

Домінанти компетентнісного підходу як методологічного орієнтиру вдосконалення вищої освіти, дослідження професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, його професійного становлення визначено у дослідженнях як вітчизняних науковців (Н. Бібік, Т. Байбара, Н. Гаврілова, Н. Кічук, О. Пометун, О. Савченко та ін.), так і закордонних дослідників (А. Бермус, Дж. Боуден, С. Маслач, М. Лейтер, А. Мейхью, М. Дж. Равен, Е. Тоффлер, Р. Уайт, Р. Хайгерті, Е. Шорт).

Аксіологічна проблематика презентована у роботах І. Бежа, В. Василенка, В. Крижка, В. Ольшанського, В. Ядова та ін. Окреслені ракурси є конструктивними абрисами фундаментальних векторів у площині порушеної проблеми. Однак потребують розкриття провідні методологічні підходи до формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Мета статті – визначення й аналіз провідних методологічних підходів до формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обґрунтованість визначення методологічних підходів до формування